

ISSN 2076–1554

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ВГО Українська академія наук

Тілея

---

*Науковий вісник
збірник наукових праць*

- *Історичні науки*
- *Філософські науки*
- *Політичні науки*

Випуск 119 (№ 4)

Київ – 2017

Збірник засновано 2004 року. Вихід з друку – щомісячно**Фахове видання**

з філософських, політичних наук затверджено наказом Міністерства освіти і науки України
 № 747 від 13 липня 2015 р., з історичних наук наказом МОН України № 1328 від 21 грудня 2015 р. (перереєстрація)

Свідцтво про державну реєстрацію (перереєстрацію) друкованого засобу
 масової інформації: серія КВ № 19946 – 9746 ПР від 31 травня 2013 року

Друкується за рішенням:

Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
 (протокол № 10 від 27 квітня 2017 р.); Президії ВГО Української Академії Наук (протокол № 17.04.27 від 27 квітня 2017 р.)

Збірник входить до міжнародних баз

Google Scholar; Index Copernicus (Польща); EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (Індія); РИНЦ (Росія).

Шеф–редактор:

Андрущенко В. П.,
 д–р філос. наук, проф., член – кор. НАН України,
 акад. НАПН України
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Головний редактор:

Вашкевич В. М.,
 д–р філос. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Співредактори:

Акопян В. Г.,
 д–р філос. наук, ст.н.с. (Україна, Київ)
Кивлюк О. П., д–р філос. наук, ст.н.с.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Муляр В. І.,
 д–р філос. наук, проф. (Україна, Житомир)

Відповідальний секретар:

Халамендик В. Б.,
 д–р філос. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

Редакційна рада:

Андрущенко В. П., д–р філос. наук, проф.,
 член – кор. НАН України, акад. НАПН України
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Вашкевич В. М., д–р філос. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Зеленков А. І., д–р філос. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Колесник В. Ф., д–р іст. наук, проф., член–кор. НАН України
 (Україна, Київ)
Мирзаханян Р., д–р іст. наук, проф. (Вірменія, Єреван)
Михальченко М. І., д–р філос. наук, проф., член–кор. НАН України
 (Україна, Київ)
Панчук М. І., д–р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Рафальський О. О., д–р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Савельєв В. Л., д–р іст. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Солдатенко В. Ф., д–р іст. наук, проф., член–кор. НАН України
 (Україна, Київ)
Степико М. Т., д–р філос. наук, проф. (Україна, Київ)

Редакційна колегія:**З історичних наук:**

Войцехівська І. Н., д–р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Дробот І. І., д–р іст. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Журба М. А., д–р іст. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Лазько Г. Г., д–р іст. наук, проф. (Білорусь, Гомель)
Лисак В. Ф., д–р іст. наук, проф. (Україна, Маріуполь)
Михайлюк В. П., д–р іст. наук, проф. (Україна, Старобільськ)

Стоян Т. А., д–р іст. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Сушко О. О., д–р іст. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Чернега Л. М., д–р іст. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Шановал Ю. І., д–р іст. наук, проф. (Україна, Київ)

З філософських наук:

Абасов А. С., д–р філос. наук, професор (Азербайджан, Баку)
Базалук О. О., д–р філос. наук, проф. (Україна, Київ)
Бех В. П., д–р філос. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Воронкова В. Г., д–р філос. наук, проф. (Україна, Запоріжжя)
Герасимова Е. М., д–р філос. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Гарбар Г. А., д–р філос. наук, проф. (Україна, Миколаїв)
Жалько В. О., д–р філос. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Жижко Т. А., д–р філос. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Купецал С. В., д–р філос. наук, проф. (Україна, Полтава)
Миколайчук А., д–р хабілітований, проф. (Польща, Познань)
Онїко О. Ф., д–р техн. наук, проф. (Україна, Київ)
Свириденко Д. Б., д–р філос. наук, доц.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Терещицький С. О., д–р філос. наук, доц.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Тецлав С., д–р філос. наук, проф. (Польща, Бидгощ)
Яшанов С. М., д–р пед. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)

З політичних наук:

Андрушишин Б. І., д–р іст. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Андрюкайтене Р., д–р PhD соціальних наук (менеджмент),
 (Литва, Маріямполь)
Бабкіна О. В., д–р політ. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Балабанов К. В., д–р політ. наук, проф. (Україна, Маріуполь)
Варзар І. М., д–р політ. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Войналович В. А., д–р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Іванов М. С., д–р політ. наук, проф. (Україна, Миколаїв)
Картунов О. В., д–р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Кізіма С. А., д–р політ. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Котигоренко В. О., д–р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Крась І., д–р хабілітований, проф. (Польща, Ченстохов)
Лапина С. В., д–р соц. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Макаренко Л. Л., д–р пед. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Остапенко М. А., д–р політ. наук, проф.
 (Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Римаренко С. Ю., д–р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Срогошу Т., д–р хабілітований, проф. (Польща, Ченстохов)

Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : «Видавництво «Гілея», 2017. – Вип. 119 (4). – 432 с.

Концепція збірника базується на багатоплановому науковому висвітленні проблем інформаційної цивілізації, що формується. Основні рубрики охоплюють галузі історичних, філософських та політичних наук. Розрахований на фахівців гуманітарних та соціально–політичних наук.

© Редакційна колегія, 2017

© Автори статей, 2017

© Національний педагогічний університет
 імені М. П. Драгоманова, 2017

© ВГО Українська академія наук, 2017

ISSN 2076-1554

Natsional'nyy pedahohichnyy universytet
imeni M. P. Drahomanova

VHO Ukrayins'ka Akademiya Nauk

Hileya
naukovyy visnyk
zbirnyk naukovykh prats'

- *Istorychni nauky*
- *Filosofs'ki nauky*
- *Politychni nauky*

Vypusk 119 (№ 4)

Kyyiv – 2017

Zbirnyk zasnovano 2004 roku. Vykhid z druku – shchomislyachno**FAKHOVE VYDANNYA**

z filososf'kykh, politychnykh nauk zatverdzheno nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy
№ 747 vid 13 lypnya 2015 r.; z istorychnykh nauk nakazom MON Ukrainy № 1328 vid 21 hrudnya 2015 r. (nepepeestmpačij)

Svidotstvo pro derzhavnu reyestratsiyu (pereyestratsiyu) drukovanoho zasobu
masovoyi informatsiyi: seriya KV № 19946 – 9746 PR vid 31 travnya 2013 roku

Drukuyet'sya za rishennyam:

Vchenoyi rady Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova
(protokol № 10 vid 27 kvitnya 2017 r.); Prezydiyi VHO Ukrainy's'koyi Akademiyi Nauk (protokol № 17.04.27 vid 27 kvitnya 2017 r.)

Zbirnyk vkhodyt' do mizhnarodnykh baz:

Google Scholar; Index Copernicus (Pol'shcha); EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (Indyia); RYNTs (Rosiya).

Shef – redaktor:

Andrushchenko V. P., d–r fil. nauk,
prof., chlen–kor. NAN Ukrainy, akad. NAPN Ukrainy
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Sushko O. O., d–r ist. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Cherheha L. M., d–r ist. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Shapoval Yu. I., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Holovnyy redaktor:

Vashkevych V. M., d–r fil. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Spivredaktory:

Akopyan V. H., d–r fil. nauk, st.n.s. (Ukrayina, Kyiv)
Kyvluk O. P., d–r fil. nauk, st.n.s.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)
Mulyar V. I., d–r fil. nauk, prof. (Ukrayina, Zhytomyr)

Vidpovidal'nyy sekretar:

Khalamendyk V. B., d–r fil. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Redaktsiyna rada:

Andrushchenko V. P., d–r fil. nauk, prof., chlen–kor. NAN Ukrainy,
akad. NAPN Ukrainy
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Vashkevych V. M., d–r fil. nauk, prof.
(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Zelenkov A. I., d–r fil. nauk, prof. (Bilorus', Mins'k)

Kolesnyk V. F., d–r ist. nauk, prof., chlen–kor. NAN Ukrainy
(Ukrayina, Kyiv)

Myrzakhanyan R., d–r ist. nauk, prof. (Armeniya, Yerevan)

Mykhal'chenko M. I., d–r fil. nauk, prof., chlen–kor. NAN Ukrainy
(Ukrayina, Kyiv)

Panchuk M. I., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Rafal's'kyi O. O., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Savyl'yev V. L., d–r ist. nauk, prof.

(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Soldatenko V. F., d–r ist. nauk, prof., chlen–kor. NAN Ukrainy
(Ukrayina, Kyiv)

Stepyko M. T., d–r fil. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Redaktsiyna kolehiya:**Z istorychnykh nauk:**

Voytsekhiv's'ka I. N., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Drobot I. I., d–r ist. nauk, prof.

(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Zhurba M. A., d–r ist. nauk, prof.

(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Laz'ko H. H., d–r ist. nauk, prof. (Bilorus', Homel')

Lysak V. F., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Mariupol')

Mykhaylyuk V. P., d–r ist. nauk, prof. (Ukrayina, Starobil's'k)

Stoyan T. A., d–r ist. nauk, prof.

(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Z filososf'kykh nauk:

Abasov A. S., d–r fil. nauk, profesor (Azerbaydzhan, Baku)

Bazaluk O. O., d–r fil. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Bekh V. P., d–r fil. nauk, prof.

(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Voronkova V. H., d–r fil. nauk, prof. (Ukrayina, Zaporizhzhya)

Harbar H. A., d–r fil. nauk, prof. (Ukrayina, Mykolayiv)

Herasymova E. M., d–r fil. nauk, prof.

(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Zhad'ko V. O., d–r fil. nauk, prof.

(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Zhyzhko T. A., d–r fil. nauk, prof.

(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Kutsepal S. V., d–r fil. nauk, prof. (Ukrayina, Poltava)

Mykolaychak A., d–r khabilitovanyy, prof. (Pol'shcha, Poznan')

Onipko O. F., d–r tekhn. nauk, profesor (Ukrayina, Kyiv)

Svyrydenko D. B., d–r fil. nauk, dots.

(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Terepyschyy S. O., d–r fil. nauk, dots.

(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Tetslav S., d–r fil. nauk, prof. (Pol'shcha, Bydoshch)

Yashanov S. M., d–r ped. nauk, prof.

(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Z politychnykh nauk:

Andrusyshyn B. I., d–r ist. nauk, prof.

(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Andryukaytene R., d–r PhD sotsial'nykh nauk (menedzhment),
(Lytva, Marijampol')

Babkina O. V., d–r polit. nauk, prof.

(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Balabanov K. V., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Mariupol')

Varzar I. M., d–r polit. nauk, prof.

(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Voynalovych V. A., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Ivanov M. S., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Mykolayiv)

Kartunov O. V., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Kizima S. A., d–r polit. nauk, prof. (Bilorus', Mins'k)

Kotyhorenko V. O., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Kras' I., d–r khabilitovanyy, prof. (Pol'shcha, Chenstokhov)

Lapyna S. V., d–r sots. nauk, prof. (Bilorus', Mins'k)

Makarenko L. L., d–r ped. nauk, prof.

(Ukrayina, Kyiv, NPU im. M. P. Drahomanova)

Ostapenko M. A., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Rymarenko S. Yu., d–r polit. nauk, prof. (Ukrayina, Kyiv)

Srohoshu T., d–r khabilitovanyy, prof. (Pol'shcha, Chenstokhov)

Hileya: naukovy visnyk. Zbirnyk naukovykh prats' / Hol. red. V. M. Vashkevych. – K. : «Vydavnytstvo «Hileya», 2017. – Vyp. 119 (4). – 432 s.

Kontseptsiya zbirnyka bazuyet'sya na bahatoplanovomu naukovomu vysvitlenni problem informatsiynoyi tsyvilizatsiyi, shcho formuyet'sya. Osnovni rubryky okhopyuyut' haluzi istorychnykh, filososf'kykh ta politychnykh nauk. Rozrakhovanyy na fakhivtsiv humanitarnykh ta sotsial'no–politychnykh nauk.

6. Саух П. Ю. (2015) Між церковною доктриною і досвідом живої віри. Філософія сучасного католицького модерністського руху. Україна–Ватикан: християнство в контексті його включення в різноманітні сфери суспільного буття. – P.21–28.

7. Герасимчук А. А. Порівняльний аналіз категорій «Підприємництво» і «Підприємець» за матеріалами вітчизняних та зарубіжних джерел [Текст] / А. А. Герасимчук, Н. А. Герасимчук // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Економічні науки. – 2016. – №4 (101): Серія «Економічні науки». – С.58–68.

References

1. Bible.
2. Vozniuk O. V. Sotsiosynerhetyka ta ideolohiia derzhavy: navch. posib. / O. V. Vozniuk, I. H. Hrabar, M. A. Kozlovets. – Zhytomyr, 2002. – 187 s.
3. Gerasymchuk A. A. Etyka i etyket suchasnoho biznesu – zaporuka ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv [Tekst]: navch. posibnyk dlia stud. vyshchych navch. zakl. / A. A. Gerasymchuk [y dr.]; Yevropeiskiy un-t. – K.: Vydavnytstvo Yevropeiskoho un-tu, 2007. – 285 s.
4. Gerasymchuk A. A. Khrystianskyi vymir ekolohichnykh problem [Tekst]: monohrafiia / A. A. Gerasymchuk, I. K. Vitiuk, V. V. Melnychuk; Zhytomyr. derzh. un-t im. I. Franka. – Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2011. – 232 s.
5. Saukh, P. Iu. (2013) Suchasni vyklyky hlobalizovanoi epokhy: suspilstvo i tserkva v poshukakh vidpovidei. Ukraina i Vatykan: do i pislia Druhoho Vatykansko Soboru. – P.19–27.
6. Saukh, P. Iu. (2015) Mizh tserkovnoiu doktrynoiu i dosvidom zhyvoi viry. Filosofiia suchasnoho katolytskoho modernistskoho rukhu. Ukraina–Vatykan: khrystiansstvo v konteksti yoho vkluchennia v riznomanitni sfery suspilnoho buttia. – P.21–28.
7. Gerasymchuk A. A. Porivnialnyi analiz katehoriï «Pidpriemnytstvo» i «Pidpriiemets» za materialamy vitchyznianskykh ta zarubizhnykh dzherel [Tekst] / A. A. Gerasymchuk, N. A. Gerasymchuk // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu tekhnolohii ta dyzainu. Ekonomichni nauky. – 2016. – №4 (101): Seriiia «Ekonomichni nauky». – S.58–68.

Klymchuk O. Yu., postgraduate, Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine, Zhytomyr), 90999nag@gmail.com

Analysis of philosophical and theological principles of Protestant entrepreneurial ethics

The article highlights the theoretical approaches to the specific Protestant influence on work and business. The main focus of the article is given to the concept of economic and business activity as a form of Protestant Christianity, namely the presentation of general approaches to the business principles of Protestantism through the analysis of the major doctrinal documents and comments on them, significantly influenced the formation of these philosophical concepts. Protestant model of entrepreneurship is considered as the successor in the Puritan worldview. Conclusions of the study are that the austere Puritan ethic stands at the cradle of the modern entrepreneur. Reformation era bequeathed to its utilitarian successor especially clear conscience in the process of earning money (which is not present in the Middle Ages), if only it is done in the legal form. There is a specific professional ethics of entrepreneur. Power of religious asceticism for entrepreneurs were trained sober, conscientious, extremely workable, tied to work and knowledgeable of their purpose of life people.

Keywords: philosophical and theological principles, Protestant, Puritan ethics, entrepreneurial ethics.

* * *

УДК 27–526.62(477–25)

Ковальчук Н. Д., доктор філософських наук, професор кафедри філософії, Київський університет ім. Бориса Грінченка (Україна, Київ), nataliakovalczuk@gmail.com

КОНЦЕПТ СОФІЙНОСТІ В КОНТЕКСТІ ІКОНОГРАФІЧНОГО ЗОБРАЖЕННЯ

Розглядається концепт софійності в контексті іконографічного зображення. Мета роботи полягає в аналізі концепту софійності в контексті іконопису, як і відповідно аналізі цього феномену в рівних типах софійного іконопису: Створення іконного світу Софії пов'язане зі зрозумінням сутності іконопису як певного типу втілення Слова у світ. Ікона завжди софійна в своїй

сутності, бо є втіленням невидимого Бога, який через неї проголошує свою любов до людей. В іконі все свідчить про Божий Дух. Зворотня перспектива у художньому просторі ікони є основою для внутрішнього діалогу між світом Божого Духу і людиною. Вчення про іконопис передусім пов'язані з софійною тематикою. В іконографії Софія ототожнюється то з Христом, то з Богоматір'ю, то церквою, або з космосом. В статті аналізуються три основні типи ікони Софії Премудрості Божої: тип Янгола, тип Церкви і тип Богородиці, яким відповідає три ікони: Новгородська, Ярославська та Київська.

Ключові слова: ікона, концепт, софійність, Софія Премудрість Божа, тип ікони, тип Янгола, тип Церкви, тип Богородиці.

Проблема софійності має стародавнє коріння і завжди виступала об'єктом прискіпливого дослідження. В стародавній Греції була розроблена софійна концепція буття, яка виходила з подвійного уявлення про розум: як Логоса – інтелекту, і як Софії – мудрості самого прояву буття. В біблейській Премудрості Божій концепція Софії виступає як єдність тварі, творця і творіння. Багато уваги дослідженню різних аспектів Софії приділили Г. Скворода, О. Блок, В. Соловйов, П. Флоренський, С. Булгаков та інші. В останні роки з'явилась ціла низка праць, присвячених аналізу софійності. Аналізу семантичного змісту софійності присвятив свою працю В. Топоров. С. Аверинцев розглядає концепцію софійності в контексті Софії Київської як головного храму стародавнього Києва. С. Кримський в своїх працях розглядає софійність як архетип української культури. М. Кисельова проводить своє дослідження Софії в контексті аналізу книжності доби Київської Русі (висвітлення головних аспектів софійності у Святому Письмі як головної книги християнства). Проблема аналізу архетипу софійності в контексті іконопису, як і відповідно аналізі цього феномену в софійному іконописі є актуальним і ще мало дослідженим.

Мета роботи полягає в аналізі концепту софійності в контексті іконопису, як і відповідно аналізі цього феномену в рівних типах софійного іконопису.

Створення іконного світу Софії повертає нас, передусім, до розуміння сутності іконопису як певного типу втілення Слова у світ. Ікона є витвором свідків. «Свідоцтво про світ духовний існує у поглядях всієї стародавньої філософії. Ось чому справжні богослови і справжні іконописці рівно звалились філософами. «Іконопис – є метафізика як і метафізика – свого роду, іконопис слова» – пише П. Флоренський [1, с. 351]. Ікона, як витвір свідків, з'єднує світ трансцендентальний і реальний, світ духовний і тваринний, світ божий і земний. Ікона має велику силу втіленого в неї спасіння Божого Духа. Вона завжди софійна в своїй сутності, бо є втіленням невидимого Бога, який через неї проголошує свою любов до людей.

В іконі все свідчить про Божий Дух. Це, передусім, краса, яка, не маючи безпосереднього прагматичного виміру, є проявом Божої ласки до людини. Але ікона має також породжувальну красу силу. Про це свідчить зворотна перспектива у художньому просторі ікони, спрямованість її образів за межі самої ікони. Цьому відповідає і рух часу, який, як зауважує П. Флоренський, «в іконі має зворотній сенс свого розвитку, із майбутнього і минулого назустріч теперішньому» [1, с. 144].

Зворотня перспектива у художньому просторі ікони є основою для внутрішнього діалогу між світом Божого Духу і людиною. Але це потребує особливого стану людського духу. Його здібності мають бути налаштовані не на плотський, земний реальний світ, а

на зовсім інший – в духовному вимірі. Є. Трубецький у своїй роботі «Три очерка о русской иконе» підкреслює, що «символічна мова ікони незрозуміла ситій плоті, недоступна серцю, яке сповнене мрією про матеріальний добробут. Але вона стає життям, коли ця мрія руйнується і у людей розверзається безодня під ногами» [2, с. 14].

Цей новий стан людини дозволяє їй передусім відчути нерухомий спокій божих образів на іконах над нашими стражданнями і скорботою і відчути особливу гармонію духовного світу. Другим важливим кроком у духовному спілкуванні людини з іконою є питання, з яким людина звертається до божого образу. І тут зворотна перспектива теж має велике значення. Вона допомагає людині, якщо вона до цього готова внутрішньо, почути відповідь через божий образ, який намальований на іконі.

Вчення про іконопис передусім пов'язані з софійною тематикою. «Нагадувальність, знаковість, символічність, орієнтований рух на розкриття сутності, прорив до надреального, онтологічність – все це об'єднує проблематику іконопочитання, ікони з софійними темами», – пише С. Булгаков [3, с. 35]. В іконографії Софія ототожнюється то з Христом, то з Богоматір'ю, то церквою, то з типовим образом Нареченої із «Пісні Пісней» або з космосом.

Відомий дослідник іконопису П. Флоренський зазначав: «Існує три основні типи ікони Софії Премудрості Божої: тип Янгола, тип Церкви і тип Богородиці. Їм відповідає три ікони: Новгородська, Ярославська та Київська» [4, с. 371]. В іконах Софії, Премудрості Божої всіх трьох типів бачимо маленький іконостас. Живописним та ідейним центром цих іконостасів у всіх трьох типах вищезгаданої ікони є Софія – Премудрість Божа. І навколо неї в однакових позах з обох сторін стоять

В іконі Софії Новгородської як найстарішої, Софія як центр іконостасної композиції має янголоподібну форму, її обличчя та руки – вогненного кольору. Такий самий колір мають і її крила. В правій руці її – золотий кадуцій, у лівій – закритий спис який вона притискує до свого серця. Вона одягнута в царське вбрання і сидить на престолі. Фігура Софії – символічна: крила – це вказівка про наближення її до світу божого, кадуцій – вказівка на таємничу владу над душами, звернутий спис, який вона притискує до свого серця – вказівка на таїни, які володіє, царське вбрання і престол – вказівка на царську могутність. Далі бачимо симетрію в фігурах Богородиці і Іоанна Предтечі, які з обох сторін схилились перед сидячою на престолі Софією і також зовсім однакових з обох сторін рухах і фігурах янгольських крил. Симетрія тут має символічне значення і стверджує соборну єдність людства і духовних сил. Софія – це задум Божий про світ та Мудрість, завдяки чому був створений світ. Тому її можна співставити з довічним Словом, яке відбивається в іконі. У верхній частині ми бачимо образ вічного слова – Євангеліє, яке оточене янголами – це коментарій на перший вірш Євангелія від св. Іоана: «На початку було Слово, і Слово у Бога було». Далі, друге явлення того ж самого Слова – Христос, який творить весь світ згідно третьому віршу Євангелія: «Усе через Нього повстало, і ніщо, що повстало не повстало без

Нього». Ще нижче під Христом знаходиться Софія, Премудрість Божа.

В цій іконі ми бачимо як за допомогою фарб відокремлюються два плани існування – потойбічний та тутешній. Для зображення центру божественного життя використовують золотий, сонячний колір, який має специфічну назву «асиста». Він уявляє собою ніби то ефірну, повітряну павутинку тонких золотих променів, які сходять від Божества і освітлюють оточуючих. Завдяки ефірній легкості цих променів вони мають вигляд живого, пламенючого світла, і світла, яке ніби то рухається. Іскряться риси Ісуса Христа, сяє вогнем престол Софії, премудрості Божої. Але крила, руки, обличчя та одяг довічної Софії, премудрості Божої на іконі намальовано пурпуром, який знаменує собою вогонь. Ми бачимо, що Софія сидить на фоні темно-синього, нічного зіркового неба. Саме цей контраст із нічною темрявою робить надзвичайно прекрасним колір пурпуру і саме тут знаходиться символічне пояснення цього кольору.

Призначення Софії, премудрості Божої, як свідчить нам про це Святе Письмо, полягає в тому, що це довічний задум Божий про творіння, завдяки якому світ небесний і земний переходить із небуття до буття. Ось чому Софія зображена на нічному фоні. Цей нічний фон робить необхідним колір пурпуру – пурпуру Божої зорі, яка загорається серед темряви небуття. Таким чином можна приєднатися до висновку, який зробив С. Булгаков відносно цієї ікони: «Ця ікона, по-перше, є не тільки богословська схема або алегорія, але усне бачення, одкровення у художньому та містичному спогляданні. По-друге, вогнений янгол є тому не алегоричний, але символічний образ предвічного Духовного Людства у Божестві, який розкривається у тваринному світі в людині: у Христі, як у Боголюдині і у Богоматері і Предтечі, як втілену верхівку людства і тому є його представниками, і врешті–решт у янгольському світі. Уся композиція є ікона премудрості Божої, нетваринної та тваринної, предвічного та сотвореного людства в їх єдності та зв'язку» [5].

В другому Софійному типі, який втілений в ярославській іконі, в центрі композиції знаходиться цар Соломон. Він – в царському вбранні і короні, з книгою, в якій написано: «Премудрість свій дім збудувала, сім стовпів своїх витесала». На стовпах ківорія по два надписи: «Хрещення» і «3-й собор», «Миропомазання» і «2-й собор», «Покаяння» і «4-й собор», «Священство» і «6-й собор», «Брак» і «7-й собор», «Слеосвята» і «6-й собор», на хресті: «Причастя» і «4-й собор». Весь ківорій утворюється завдяки підвищеній основі, де на трьох сходинках останньої написано: «Старого і Нового Заповіту Божественної Церкви мученицька кров, апостолів проповідь, пророка кров, апостольське вчення, камінь віри Христової, на семи каміннях створив церкву свою». Зверху над колонною напис: «Толова Церкви Христос». Вище над ківорієм знаходиться Божа Матір, яку оточили обдаровуючи її янголи. Над головою її знаходиться Дух Святий, від якого на Божу Матір сходять сім благодатних дарів: премудрість, розум, порада, фортеця, бачення, благочестя, страх Божий, Ще вище зображено Бога–Отця з піднятими руками. На полях ікони десять груп святих на небесах: мученики, мучениці, преподобні, праведники із Іоанном та Ганною на чолі, сповідальники, святители, царі і князі, пророки

із Іоанном Предтечею на чолі, і апостоли на чолі з Павлом. Під цими образами святих знаходяться знизу шість груп звичайних людей з надписом: «Зібрання усіх мов». Головна думка, яку висловлює ця ікона – це думка про єдність світу духовного і земного в церкві, в якій Софія, Премудрість Бога знайшла свій Дім. Цар Соломон, як центральна фігура всієї ікони, царює як провідник Софії, Божої премудрості, яка створила світ. Софія, премудрість Бога, яка існує в довічному творчому задумі Бога, за допомогою якої він створив світ, об'єднує і збирає всіх воедино – і святих, і людей. Таким чином, тут висловлюється думка про відродження райського відношення між людиною і земним світом з одного боку, і Богом–Отцем і небесними силами з другого боку, завдяки Софії, премудрості Божої.

Відомий дослідник ікон отець С. Булгаков зазначає, що розглянуті вище ікони є іконами догматичними. Вони не є простими алегоріями, але і не є «описовими». «Вони відрізняються притаманним їм символічним реалізмом, в якому існує єдність конкретного образу і ідеї», – пише С. Булгаков [5, с. 119].

Третій тип ікони Софії Премудрості Божої представлений Софією Київською. Тут передусім зображена церква, як храм Премудрості, оточена пророками і апостолами і Богородиця. Ідейним і художнім центром цього іконостасу виступає Богородиця, в лівій руці якої – немовля, а в правій – кадуцій. На карнізі ротонди надпис: «Премудрість створила собі будинок». На кожному стовпі по три надписи: перша – назва духовного дару, друга – її символічне зображення, третя – відповідний текст з «Одкровення». На сходинах амвона – назви семи чеснот, а на сходинці «віри» – семи пророків. Над ротондою Бог–Отець, а над ним – Дух Святий, кругом них – сім архангелів: Михаїл, Ураїл, Рафаїл, Гавріїл, Серафїм, Іегурїїл, Варахіїл. Можна зробити висновок про єдиний, загальний для усіх духовний початок, як відбиток однієї ідеї – ідеї мудрості, який знайшов своє втілення у різних типах ікони Софії премудрості Божої: типу янгола, типу святої церкви і типу Богородиці.

Таким чином, дослідження концепту софійності приводить нас до висновку про багатоаспектність цієї проблеми. Християнська концепція Софії пов'язана з премудрістю Божою, яка єднає твар, творця і творіння. В своїх іконографічних зображеннях Софія, премудрість Бога постає в різних типах ікон: типу янгола, типу святої церкви та типу просвітництва книжного. Отже, можна говорити про глибинну єдність Софії – премудрості Богородиці.

Список використаних джерел

1. Флоренский П. А. Иконостас / П. А. Флоренский. Имена. – М.: Наука, 1998. – 203 с.
2. Трубетской Е. Три очерка о русской иконе. – М.: ИнфоАрт, 1991. – 112 с.
3. Булгаков С. Н. Свет невечерний: Созерцание и умозрение. – М.: Республика, 1994. – 415 с.
4. Флоренский П. А. Столп и утверждение истины. – М.: Правда, 1990. – 490 с.
5. Булгаков С. Н. Православие: Очерки учения православной церкви. – К.: Львів, 1995. – 231 с.

References

1. Florenskii P. A. Ikonostas / P. A. Florenskii. Imena. – M.: Nauka, 1998. – 203 s.

2. Trubetskoy Ye. Tri ocherka o russkoi ikonye. – M.: InfoArt, 1991. – 112 s.

3. Bulgakov S. N. Svet nevecherniy: sozertsaniye i umozreniye. – M.: Republika, 1994. – 415 s.

4. Florenskii P. A. Stolp i utverzheniye istiny. – M.: Pravda, 1990. – 490 s.

5. Bulgakov S. N. Pravoslaviye: Ocherki ucheniya pravoslavnoy tserkvi. – K.: Lybid, 1995. – 231 s.

Kovalchuk N. D., Doctor of sciences in philosophy, Professor of the department of philosophy, Borys Grinchenko Kyiv University (Ukraine, Kyiv), nataliakovalczuk@gmail.com

Sophianity conception in the iconographical images context

In this article conception of sophianity is regarded through the iconographical image. The main goal of the article concerns in analysis of the sophianic conception in the iconographical context and analysis of this phenomenon in different types of iconography. Creation of Sophia iconographical image is linked with the essence understanding of this phenomenon in different types of sophianic iconography. Icon is always sophianic because it's an incarnation of invisible God which proclaims its love to people thought the image. In icon everything witnesses about God's spirit. Reverse perspective in artistic dimension of icon is a basis for internal dialogue between the world of God's spirit and human. Doctrine about iconography is linked with sophianic subject. In iconography Sophia is linked with Christ, Our Lady, Church or cosmos. In this article three type of icon of Sophia are regarded: type of Angel, type of Church and Our Lady type which are represented by Our Lady icons of Novgorod, Yaroslavl and Kyiv.

Keywords: icon, conception, sophianity, Sophia God's wisdom, type of icon, type of Angel, type of Church, type of Our Lady.

* * *

УДК 002.2(075.8)

Вершина В. А.,
кандидат философских наук, доцент,
Днепропетровский национальный университет
им. О. Гончара (Украина, Днепро), vivi.dp@mail.ru
Савченко С. В.,
кандидат исторических наук, доцент,
Национальная металлургическая академия Украины
(Украина, Днепро), serhajs@gmail.com

КАНЦЕЛЯРИЯ И ЕЕ ОБРАЗ: ДОКУМЕНТОВЕДЕНИЕ НА СЛУЖБЕ БЮРОКРАТИЧЕСКОЙ АНТИ(УТОПИИ)

Рассматривается проблема эволюции Канцелярии, ее научной критики и художественного образа на протяжении XIX – начала XXI в. Авторы пришли к выводу, что история Канцелярии – это не только история учреждений, но также это история ее метафоризаций, научных рефлексий и художественных воплощений. Идеальная Канцелярия находила отражение в последовательно сменяющихся друг друга ключевых метафорах: Разум, космизирующий социальное пространство в XIX – начале XX в.; Машина с ритмически вращающимися живыми и неживыми шестеренками в XX в.; и, наконец, умный Компьютер, прогрессивно уменьшаемый до масштаба «вечеловечившегося» нано-имплантата в начале XXI в. По мнению авторов, эволюция Канцелярии по обозначенным метафорам направлениям имеет не только технический и технологический, но и гуманитарный аспект.

Ключевые слова: Канцелярия, делопроизводство, Разум, Машина, документоведение.

(статья друкється мовою оригіналу)

Под словом «Канцелярия» мы будем иметь в виду всякое документное сопровождение каких-либо решений, постановлений, распоряжений в любой сфере жизни общества любыми средствами и на любых носителях. Иными словами, Канцелярия, в предельно обобщенном смысле, – это технический аппарат создания искусственной бумажной/электронной «копии» повседневной действительности. Под словом «Документ» мы понимаем любые формы и способы фиксации мысли на любом статическом или динамическом носителе с целью управления, регулирования, фиксации норм, решений, статусов и соглашений.